

تجلیل از هنرمندان سانسید و پیشگامان فرش‌بازایران
تولیدکنندگان و ارزیابان منتخب فرش‌بازایران

یکشنبه دوم شهریورماه ۱۳۸۸
تهران خیابان ولیعصر، بالاتر از مسجد بلال سالن تلاش

Design: Alireza Ghaderi 0912 305 0003

وزارت بازرگانی
مرکز ملی فرش ایران

شرکت ملی اسناد و کتابخانه ملی

بسم الله الرحمن الرحيم

تجلیل از هنرمندان، ساینده پیشگامان و پیشروان فرهنگ و هنر ایران

وزارت بازرگانی
مرکز ملی صنایع ایران

شرکت ملی چاپ و نشر ایران

هنر سجاده ای است که هنرمند در عرصه آن برای پیوستن به خالق خویش به اقامه می ایستد، اثر مادی هنرمند همچون فلزی نجیب، نه تنها در گذر زمان بی جلوه نمی گردد، بلکه مقام معنوی او تا بقای هستی باقی است.

هنر همچون زندگی جاریست، فرش ایران نیز به عنوان یکی از اصیل ترین جلوه های هنر و تمدن این سرزمین، تار و پود احساس، عشق، فکر و صحنه ذوق آزمایی و اوج هنرنمایی مردم ایران است. یادگاری دیرین از مرز و بوم باستانی و آداب و سنن ما با پیشینه ای فراتر از ۲۵۰۰ سال.

فرش زنده ترین بهار عشق و هنر ملی سرزمین ماست. باغ بهشتی است مملو از زیبایی ها. گلستان بی خزان و سرشار از عاشقانه ترین شعر زیستن و برترین جلوه آفرینش آدمی است در پهنشدن جهان خاکی. فرش نماد خلاقیت و سمبل هوشمندی تبار ایرانی است که نشان از سنت پاک و نگرش عمیق ایرانی دارد و بس. رنگین کمانی از ذوق و اندیشه که بر گستره خاک ایران نقش هستی نشانده است. دیر زمانی است که این دست بافته پرنقش و نگار و رنگارنگ چون پرده ای رویایی و سحرآمیز چشم جهان را مبهوت رمز و راز و خیال پردازی بافندگان خود ساخته. چندان که گویی سرانگشتانی جادویی بر تار و پود و هر گره آن نقش عشق و شور زندگی نشانده است.

زیبایی و خیال انگیزی فرش دستباف ایرانی چشم جهانی را بسوی خود کشانده و در گذر از تاریخی دور و ماندگار، هویت فرهنگی و روح پاک و عارفانه ایرانیان را متجلی ساخته و ارزش و اعتباری فرا ملی و جایگاهی جهانی برای آن رقم زده است.

فرش ایرانی محصولی چند بعدی با جنبه های هنری، اجتماعی و اقتصادی بسیار گسترده است. این عنصر فرهنگی نشان می دهد که چگونه روح هنرمند ایرانیان در طول تاریخ در اشیاء و لوازم زندگی او دمیده و علاوه بر افزایش ظرفیت های کاربردی، آن را به عنصر هنری زنده ای تبدیل ساخته که او را در هر دو وجه حیات مادی و معنوی اش همراهی کند.

قالی معماری زمینی ماست، ستون این بنای استوار از گزند طوفان در امان است، و در سایه امن باغش گل و مرغ مدام می شکفند و می خوانند، رود ها و چشمه های کوهسارانش جوششی مدام دارند و ترنجش چون خورشید پر فروغی بر سراسر این باغ همیشه خرم نور و گرمی می افشاند تا تمثیلی باشد از بهشت. هر گره، خود گامی است که بافنده را به سرانجامی نیک و خیال انگیز نزدیکتر می کند. گردش رنگ هایش، چرخش آسمان مینایی را ذکر می گوید و تو را از بند زمین و زمان می رهاند و بی آنکه بدانی تا آبی هفت آسمان پرواز می دهد. سرخی گلهايش ذکر سرخ انارستانها و سماع شقایق هایی است که خون سیاووش از آن می جوشد و می بالد. هرلچک، شاهدهی است بر حضور آفتابی ترنج، این دایره مینوی و مظهری از عشق به خالق، خالق که خواست تا جهانی برهم زند، پس جلوه کرد و اینان در چهار سمت به خاک افتادند.

پیام رییس مرکز ملی فرش ایران
به چهارمین دوره مراسم
تجلیل از هنرمندان، اساتید و پیشکسوتان
فرش دستباف ایران

به نام هنر آفرین

قرنیه است که نام پر افتخار ایران زمین، با نام پر اعتبار فرش ایرانی گره خورده است و ایرانیان هنرمند و نقش پرداز توانسته اند زیباترین، بدیع ترین و ارزشمندترین دستبافته ها را به تاریخ و تمدن این دیار هدیه کنند.

حاصل ذوق و هنر این مردم، امروز نه تنها چشم ایرانیان را خیره می سازد که سفیر فرهنگ و هنر ما در اقصی نقاط گیتی است و جهانیان را مجذوب خود می سازد.

ادای سپاس و احترام به پیشکسوتان و زحمت کشان این هنر-صنعت، گرامیداشت عظمت و زیبایی فرش ایرانی است و بهانه ای برای تکریم همه فعالان این حوزه در همه قرون گذشته.

از همین روست که مرکز ملی فرش ایران در سلسله برنامه هایی به تجلیل از هنرمندان، استادان و پیشکسوتان فرش دستباف ایران می پردازد تا با تکریم و بزرگداشت آنان، روح تازه ای در فعالیت های این عزیزان دمیده شود و نسل جوان با بازشناسی این چهره های خدوم، چشم انداز بهتری را برای فردای این هنر-صنعت رقم زنند.

اکنون نیز به تحسین و تقدیر از برخی تولیدکنندگان متمرکز و غیرمتمرکز و ارزیابان فرش دستباف ایران می پردازیم و یاد برخی اساتید فقید این حوزه را گرامی داشته، احترام خود را پیشکش همه تلاشگران این هنر-صنعت می کنیم.

فیصل مرداسی

رییس مرکز ملی فرش ایران

تولیدکنندگان مجتمع های متمرکز قالببافی

۶

هیات وزیران در جلسه ۱۳۸۵/۴/۱۵ بنا به پیشنهاد شماره ۱/۲۳ مورخ ۱۳۸۵/۱/۳ وزارت بازرگانی و به استناد ماده (۵) قانون حمایت از تاسیس و اداره مجتمعهای بزرگ و متمرکز قالببافی مصوب ۱۳۸۰ آیین نامه اجرایی قانون یاد شده را تصویب نمود. این آیین نامه با همکاری وزارت بازرگانی، وزارت رفاه و تامین اجتماعی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور باجرا درآمده است. برخی از مواد این قانون به شرح زیر است:

ماده ۱- بافنده در این آیین نامه به فردی اطلاق می شود که حداقل دارای پانزده سال سن بوده و براساس قرارداد با صاحب کارگاه (متفرداً یا مشترکاً) با میزان معینی از فعالیت در مجتمعهای قالببافی مشمول این آیین نامه به بافت قالی، گلیم، جاجیم، ورنی و نظایر آن اشتغال داشته باشد.

ماده ۲- کارگاههای قالببافی که مبادرت به تولید محصولات مندرج در ماده (۱) به صورت دستیاف می کنند، در صورت داشتن شرایط خاصی به عنوان مجتمع قالببافی شناخته شده و از مزایای مندرج در قانون حمایتی مصوب ۱۳۸۰ برخوردار می شوند:

ماده ۳- صدور پروانه تاسیس و بهره برداری و گواهی مشخصات مجتمعهای قالببافی موجود برای استفاده از مزایای این آیین نامه برعهده وزارت بازرگانی است.

ماده ۴- سازمان بیمه خدمات درمانی موظف است در خصوص برقراری بیمه خدمات درمانی برای بافندگان مجتمعهای قالببافی اقدام کند و مالکان مجتمعهای قالببافی یا نمایندگان آنان از طرف بافندگان شاغل در مجتمع در این مورد اقدام و حق بیمه خدمات درمانی از طرف بافندگان به حساب سازمان بیمه خدمات درمانی واریز خواهند نمود.

ماده ۵- بافندگانی که قبل از ورود به کارگاههای متمرکز تحت پوشش بیمه قالیافان خانگی بوده اند، در زمان اشتغال در این کارگاهها، همچنان از حمایت این بیمه برخوردار خواهند بود.

ماده ۶- در مجتمعهای قالببافی استفاده از شناسنامه بافت برابر ضوابط معین شده از سوی مرکز ملی فرش ایران برای کلیه تولیدات الزامی می باشد.

حاج یدالله صفدرزاده حقیقی
متولد: اصفهان
رشته فعالیت: تولیدکننده
محل فعالیت: اصفهان
منتخب از استان اصفهان

میر محمود دربان حسینی (عالی نسب)
متولد: ۱۳۳۲ تبریز
رشته فعالیت: تولیدکننده
محل فعالیت: تبریز
منتخب از استان آذربایجان شرقی

محمد عالمی آرانی
متولد: ۱۳۱۳ کاشان
رشته فعالیت: تولیدکننده
محل فعالیت: خراسان
منتخب از استان خراسان رضوی

۷

تولیدکنندگان غیر متمرکز قالیبافی

۸

مجتمعهای قالیبافی غیر متمرکز با مدیریت متمرکز

از زمانی که دستبافته‌های نفیس و ارزشمند ایرانی چشم مردم جهان را به خود خیره کرد تا دوران ما، زمانی طولانی میگذرد. این علاقمندی و تمایل موجب گردیده تا کسانی با استفاده از ظرفیتهای بالقوه، در پی تهیه و تولید دستبافته‌هایی باشند تا بتوانند به این نیاز

پاسخی درخور دهند. اینان با صرف عمر خود در گوشه و کنار کشور و سفرهای متعدد در پی شناسایی بهترین طرح و نقش و بالاترین کیفیت، توانستند زمینه ظهور شرکت های ایرانی معتبری را فراهم کنند تا با مطالعه طرح ها و مقایسه آن با خواسته‌ها و مرزهای فرهنگی سایر ملل، طرح های اصیل ایرانی را با دقت و وسواس تولید و راهی بازارهای جهانی کنند. این امر از طریق برپایی دار در خانه ها و نظارت مستمر بر آن، گونه متفاوتی از مجتمع‌های تولیدی بود که به عوض تمرکز بافندگان در کارگاه ها، با اعمال مدیریتی متمرکز و کارآمد بتوانند دارهای خانگی پراکنده را اداره و در جهت دستیابی به تولیدی در خور فعال کنند. نقش این مدیران در توسعه و پایداری اشتغال بافندگان بسیار ارزنده و مهم بوده و کمک جدی ای به تامین معاش بافندگان و اشتغال در کشور داشته و دارند.

حاج غلامرضا ذوالانواری

یکی از شاخص‌ترین چهره های فعال و موفق در تولید دستبافته‌ها با مکانیزم مدیریت متمرکز است. وی با تلاش مستمر و ذوق سرشارش توانسته علاوه بر ایجاد و توسعه اشتغال، به یکی از چهره های ارزشمند در معرفی قابلیت‌های فرش ایرانی در بازارهای جهانی تبدیل گردیده و برای کشور افتخار آفرینی کند. جوایز متعدد بین المللی از ذوالانواری نامی آشنا در جهان ساخته است

محمد جمشیدپور

فرزند حاجی محمد متولد ۱۳۲۶ محله میرزای قمی شهر قم. پدرش کارگاه پارچه بافی داشت. از کودکی در کارگاه قالیبافی بکار و یادگیری قالیبافی پرداخت. در ۱۰ سالگی اولین قالی خود را بافت. در تمامی رشته های جنبی از رنگرزی تا چله دوانی استادی یافت. وی ابداعات متعددی در قالی قم ایجاد نموده و از تولیدکنندگان شناخته شده در داخل و خارج کشور است

مجید سلیمانی

متولد ۱۳۱۷ سنندج
رشته فعالیت: تولیدکننده
محل فعالیت: سنندج
منتخب از استان کردستان

محمد آقا معمارزاده

متولد: آشتیان ۱۳۱۰
رشته فعالیت: تولیدکننده
محل فعالیت: آشتیان
منتخب از استان مرکزی

حیدر عرب حلوایی

متولد: ۱۳۱۵ ورامین
رشته فعالیت: تولیدکننده
محل فعالیت: ورامین
منتخب از استان تهران

۹

نخستین اسناد ارزیابی فرش پستبا

ارزیابی فرش، به مجموعه بررسی‌های متنوع و گوناگونی اطلاق می‌گردد که منجر به تعیین ارزش‌های کمی و کیفی و در نتیجه قیمت‌گذاری فرش می‌گردد.

ارزیابی فرش تخصصی پیچیده و تجربه‌ای جدی می‌طلبد تا به ارزیاب این امکان را بدهد تا تمامی فاکتورهای تعیین‌کننده ارزش‌های واقعی فرش را شناخته و آنها را بطور کارشناسانه اعلام نماید. این امر زمانی سخت‌تر خواهد شد که مالک فرش در مورد آن ادعاهایی را به همراه اسناد و ادله ظاهری در اختیار داشته باشد.

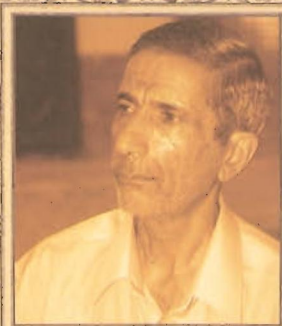
نکاتی که ارزیاب باید در بررسی‌های خود بدانها بپردازد، آنقدر متعدد و پیچیده است که این حرفه را در زمره تخصصی‌ترین حرفه‌های هنر صنعت فرش دستباف ایران درآورده است. برخی از این نکات عبارتند از: بررسی دقیق و تعیین منطقه و محل بافت، تکنیک‌های بافت، میزان تناسب رنگ‌بندی با نوع طرح، شناسایی طرح، تعیین نوع مواد مصرفی بکار رفته در چله، خامه و پود، میزان سلامت فرش و تعیین محل‌های رفو شده و یا رنگ‌کاری شده، ریزباف یا رجشمار، نوع رنگ‌رزی خامه فرش و میزان سلامت آن، تعیین غلط‌بافی، تشخیص معایب و عوامل پدیدآورنده آن، ابعاد و اندازه، تعیین عمر دقیق فرش، تشخیص و تعیین کارگاه یا شخص تولیدکننده و در نهایت تعیین صحت و اصالت آرم و نشان تولیدکننده.

عنوان ارزیاب عنوانی نیست که فرد بتواند خود آن را انتخاب کند بلکه صاحب‌نظران و خبرگان فرش دستباف، که تعداد آنان در سرزمین عزیزمان فراوانند، باید بر این توانایی و قدرت تشخیص صحه بگذارند. امروزه کلکسیونرها و موزه‌های معتبر ایران و جهان، تمامی ادعاهای خود را در معرفی فرش‌هایی که در اختیار دارند، مرهون شناخت و اطلاعات گسترده ارزیابان فرش هستند. افراد نادری که در تعیین هویت فرهنگی و هنری ایران و ایرانی نقشی درخور و ارزشمند داشته و دارند. نقشی که تا کنون کمتر از سوی متولیان فرهنگ و هنر کشور بدان توجه شده است.

استاد محمد علی بابایی

از چهره‌های سرشناس و خدوم قالیبافی کشور است. وی در عین تواضع بسیار یکی از نوادر ارزیابی فرش کشور به شمار می‌رود.

استاد بابایی بخش عمده‌ای از تلاش چند دهه فعالیت در عرصه ارزیابی فرش دستباف خود را در شرکت سهامی فرش ایران سپری نموده و خدمات ارزنده‌ای را ارائه نموده است. شناخت وسیع استاد بابایی از فرش مناطق مختلف کشور مرجع رفع شبهات محققین و مجموعه‌داران داخلی و خارجی است.

استاد مهدی ثقه‌ای

ملقب به سقطچی در سال ۱۳۰۶ در شهر همدان متولد گردید. از هجده سالگی در شهر همدان به فرش‌فروشی اشتغال داشت. سقطچی در ۲۵ سالگی عازم و ساکن تهران شد و به کار فرش مشغول گردید.

وی اکنون در سن ۸۲ سالگی، چهل سال است که علاقمندانه به امر صادرات فرش دستباف اشتغال دارد.

استاد سقطچی از چهره‌های بارز و شناخته شده ارزیابی قالی در میان صاحب‌نظران، تجار، صادرکنندگان و مراکز علمی تحقیقی است.

تکریم استادان فقید

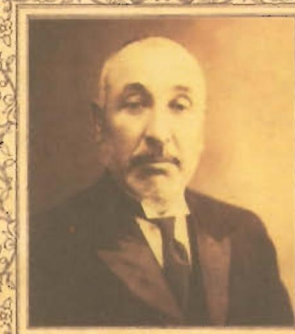

استاد محمد عمواغلی

محمد کهنمویی اهل کهنموی آذربایجان (بین اسکو و کندوان) با اشتغال در حرفه نساجی و ابریشم بافی و تجارت از تولید کنندگان صاحب نام تبریزی بود. در سال ۱۲۵۰ هـ ق وارد مشهد شد و ضمن تغییر شهرت خود از کهنمویی به عمواغلی حرفه نساجی را رها کرد و به کار تولید و بافت قالی روی آورد. محمد عمواغلی صاحب دو پسر به نامهای عبدالمحمد و علی خان شد که هر دو فرزند او نیز در امر تولید قالی در مشهد به فعالیت پرداختند.

استاد عبدالمحمد عمواغلی در کنار بزرگان تولید و طراحی قالی ایران از چهره‌های انگشت شماری است که به هنر قالی‌بافی ارزش و اعتلای ویژه‌ای بخشید، وی به همراه برادرش در کارگاههای متعدد قالیبافی به کار پرداخت. بیشتر کارگاههای او در روستاهای محمودآباد، طرقيه، درخش و شاندیز قرار داشت. استاد عبدالمحمد در تهیه نقشه‌های منحصر به فرد و رنگ آمیزی مواد مورد استفاده در قالی بافی تبحر خاصی داشت.

استاد عبدالمحمد عمواغلی

غالب اوقات نیز نقشه‌های دلخواه را از جمله نقشه‌های سروناز و لچک ترنجی را سفارش می‌داد. بعد از برجیده شدن کمپانی‌های خارجی بود که توانایی‌های برادران عمواغلی بر روی قالی‌ها شکل واقعی گرفت.

در مورد رنگرزی و استفاده از رنگهای گیاهی کمتر کسی را می‌توان هم طراز او یافت. مواد رنگرزی استاد معمولاً قرمز دانه، نیل، پرتاووس، برگ مو و پوست گردو بود. رج‌شمار قالی‌های عمواغلی بین ۴۰ تا ۱۵۰ رج متغیر بود. آخرین بافته وی نیز دو قطعه قالی ۱۴۰ متری (۱۰*۱۴) بود که هم اکنون در کاخ مرمر و سعد آباد نگهداری می‌شود، رنگ این قالی‌ها کرم و نقشه آنها افشان است. که با استاد کاری عباسقلی صابر تهیه گردیده است.

بعد از فوت استاد عبدالمحمد عمواغلی در سال ۱۳۱۶ شمسی، برادرش **علی خان عمواغلی** بعد از هشت سال دوری از کار قالیبافی از تهران به مشهد آمد و تا مدتی کار برادر را با جدیت دنبال کرد و سرانجام در سال ۱۳۳۶ در سن ۶۵ سالگی درگذشت. قالیهای علیخان عمواغلی همراه نام عمواغلی عدد ۱۱۰ را با خود دارد که حروف ابجد نام علی (ع) است.

چند سال پیش در مسابقات بین المللی نیویورک، قالی عبدالمحمد خان عمواغلی در رتبه اول قرار گرفت و جایزه منتخب را از آن خود کرد.

نشان اختصاصی کارگاه قالیبافی
استاد علی خان عمواغلی با عدد ۱۱۰

نشان اختصاصی کارگاه قالیبافی
استاد عبدالمحمد عمواغلی

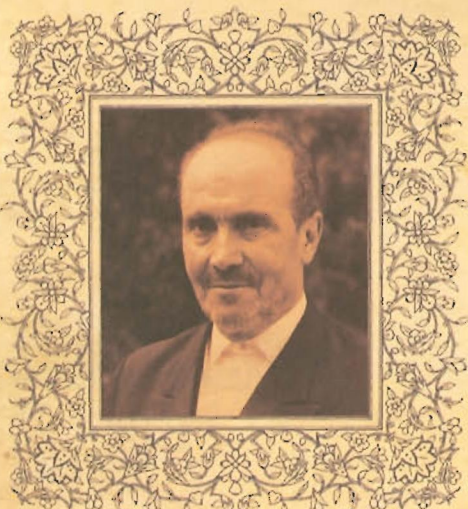
تکریم استادان فقید

۱۴

احترام به استاد و ارجمند داشتن جایگاه او، سابقه ای به درازای تاریخ ایران داشته و موضوعی است که هر ایرانی آن را در بستر رسوم و سنت های ملی و آموزه های دینی خود تعلیم دیده و با آداب آن تربیت شده است.

گرچه اساس این اقدام مورد تایید و تاکید تمامی دوستداران و دستاندرکاران فرهنگ و علم و هنر است، لیکن این مهم غالباً در کشاکش تلاشهای روزمره تنها به صورت موردی و بدون برنامه ریزی دقیق و صحیحی بانجام می رسیده است. در سالهای اخیر این امر از سوی مرکز ملی فرش ایران در دستور کار قرار گرفته و تا کنون سه دوره از آن برگزار گردیده است. اکنون در آستانه چهارمین دوره برگزاری این مراسم نمادین ذکر این نکته را خالی از فایده نمی دانیم که آنچه تا کنون به انجام رسیده عملاً بدلیل محدودیت های مختلف، توفیق آنرا نداشته تا بتواند کاری شایسته و فراگیر، درخور شان و مرتبت اساتید فراوان این رشته بحساب آمده و رضایت دستاندرکاران و متولی فرش کشور را برآورده سازد. بلکه اقدام محدود و نمادینی است که سعی دارد در ادامه راه خود روز بروز گسترده تر و کاملتر به تمامی جنبه ها و موضوعات این حوزه با بالاترین ظرفیت های کمی و کیفی بیانجامد. بدیهی است که این مهم بدون همکاری و همدلی تمامی اعضای خانواده بزرگ فرش ایران مقدور و میسر نیست و فرضی است که ادای آن بر عهده تمامی دستاندرکاران هنر صنعت پر افتخار فرش دستباف ایران است. مرکز ملی فرش ایران از هر پیشنهادی در جهت توسعه کمی و کیفی این اقدام از سوی علاقمندان استقبال نموده و چشم براه دریافت نظرات و راهنمایی های شما است.

استاد فقید سید رحیم لاجوردی
فرش شناس و ارزیاب

۱۵

استاد سید رحیم لاجوردی در سال ۱۲۸۴ در محله ای از بخش ۸ تهران دیده به جهان گشود. به رسم اکثر کودکان زمانه خویش بجای بازی های کودکانه ناگزیر سر از کار و کارگاه در آورد. او را به عنوان شاگرد کارگاه به استاد حسن رفوگر در سرای امیر بازار تهران سپردند تا با دستان کوچک و اراده بزرگش، زندگی آینده خود را رقم زند. تعلیم استاد حسن و استعداد سید رحیم ۶ سال زمان برد تا از او در دوازده سالگی رفوگری ماهر بسازد.

تنها دو سال بعد و در ۱۴ سالگی، زمانی که در کار خود به استادی رسیده بود، توانست در شرکت فرش ایران که متعاقب ملی شدن کمپانی انگلیسی شرق تاسیس شده بود مشغول بکار شود.

ثمره ازدواج او با همسرش صفرا در سال ۱۳۰۴، پنج فرزند پسر و دو فرزند دختر بود. گرچه بجز فرزند پنجم، سید محمدعلی، که در سال ۱۳۲۴ بدنیا آمد سایر فرزندان در کار فرش نبودند، ولی هریک به سهم خود در مناسب مختلف صاحب نامی نیک بوده و هستند. اولین فرزند وی مرحوم دکتر سید حسین لاجوردی متولد ۱۳۰۷ از مدیران کل وزارت بهداشت و درمان بوده و چندی نیز به استادی دانشگاه مشغول بود.

استاد فقید سید رحیم لاجوردی بعد از چندی از شرکت فرش استعفا کرد و تا سال ۱۳۳۳ که مجدداً دعوت به کار شد به صورت مستقل فعالیت میکرد. دوران خدمت استاد در شرکت فرش تا زمان بازنشستگی اش در سال ۱۳۵۰ ادامه یافت و در طی این دوران به عنوان ارزیاب خدمات برجسته ای را بانجام رساند.

سرانجام این فرزند سادات در روز ۲۸ آبان ماه ۱۳۵۹، مصادف با روز عاشورا چشم از جهان فرو بست و بدیدار حق شتافت.